

Szczepan Czarnecki

Czechy wobec COVID-19: pomoc międzynarodowa, Chiny i czeska polityka wewnętrzna

W obliczu pandemii COVID-19 Republika Czeska stała się zarówno darczyńcą, jak i beneficjentem różnych form pomocy międzynarodowej. Rząd Czech podjął się realizacji szeregu działań pomocowych, skierowanych początkowo do Chin, a następnie do państw członkowskich UE oraz NATO. W marcu 2020 r., w wyniku rozwoju epidemii oraz rosnącego deficytu materiałów ochronnych w Czechach, władze państwa rozpoczęły proces zamówień środków medycznych z Chin. Określenie przez część czeskich polityków zakupu chińskich materiałów medycznych mianem pomocy wywołało krytykę wśród partii opozycyjnych, podkreślających wsparcie udzielone Czechom ze strony Tajwanu. Stopniowy spadek liczby zakażeń w Czechach umożliwił czeskim władzom podjęcie kolejnych działań pomocowych, mających istotne znaczenie wizerunkowe.

Czeska pomoc dla Chin. Pierwsze czeskie działania pomocowe skierowane do Chin zostały podjęte jeszcze przed pojawieniem się zakażeń wirusem SARS-CoV-2 na terytorium państwa. 3 lutego rząd Republiki Czeskiej podjął decyzję o udzieleniu Chinom wsparcia w wysokości 10 mln CZK na rzecz walki z epidemią COVID-19. Minister spraw zagranicznych Czech Tomáš Petříček (ČSSD) poinformował, że po przeprowadzeniu konsultacji ze Światową Organizacją Zdrowia (WHO) świadczenia pomocowe zostaną przekazane Chinom za pośrednictwem m.in. organizacji międzynarodowych. W połowie lutego decyzją czeskich władz darowano Chinom 4,5 tony materiałów ochronnych, w tym maski z filtrem, odzież ochronną i środki dezynfekcyjne, o łącznej wartości 3,3 mln CZK. Zgromadzone środki ochronne przetransportowano do Wiednia, skąd zostały wysłane wraz z materiałami z Austrii, Węgier i Słowacji.

1 marca Czechy ponownie przekazały Chinom środki ochronne w ramach pomocy humanitarnej. Specjalnie zorganizowanym lotem z wojskowego lotniska Praga-Kbely wysłano środki pomocowe przygotowane przez Kancelarię Prezydenta Republiki Czeskiej, jednostki samorządu terytorialnego (kraje: ołomuniecki, południowomorawski, karłowarski, Vysočina, miasto Třebíč) oraz firmy prywatne (Škoda Auto a.s.). W przekazanym wsparciu znalazło się 780 tys. par rękawiczek, 43 tys. masek, w tym masek z filtrem, oraz 6,8 tys. kombinezonów ochronnych. W związku ze wzrostem liczby zakażeń SARS-CoV-2 na terytorium Czech, władze Chin zaproponowały wykorzystanie pozostałych 4 ton przygotowanych przez stronę czeską materiałów w ramach lokalnych działań prewencyjnych.

Współpraca europejska. Wraz z rozwojem pandemii COVID-19 na terytorium Europy, władze Czech zrealizowały także szereg działań pomocowych skierowanych do wybranych państw UE oraz NATO. 25 marca, w wyniku porozumienia z premierem Słowenii Janezem Janšą ze Słoweńskiej Partii Demokratycznej (SDS), Republika Czeska udostępniła Słowenii środki ochrony osobistej – 500 tys. masek, 25 tys. masek N95 i 5 tys. kombinezonów ochronnych. 2 kwietnia władze Republiki Czeskiej dodatkowo przekazały Słowenii 1 mln masek chirurgicznych i 200 tys. specjalistycznych masek oddechowych typu FFP2. W dniach 29-30 marca Republika Czeska wysłała także 20 tys. kombinezonów ochronnych do Włoch i Hiszpanii (po 10 tys. do każdego z państw). Włochom przekazano również maski oddechowe wytworzone na praskiej politechnice (ČVUT) za pomocą druku 3D, natomiast do Hiszpanii wysłano 90 masek oddechowych czeskiej firmy Nanologix. 10 kwietnia władze Czech przekazały także darowiznę w postaci 1 mln masek ochronnych dla Północnej Macedonii.

W ramach działań solidarnościowych w UE Republika Czeska zadeklarowała również pomoc w leczeniu francuskich pacjentów zakażonych koronawirusem SARS-CoV-2. 5 kwietnia premier Czech Andrej Babiš (ANO) poinformował o planowanym przyjęciu sześciu pacjentów z Francji. W wyniku rezygnacji strony francuskiej do

planowanego transportu pacjentów nie doszło. 9 kwietnia rząd Republiki Czeskiej postanowił przekazać 25 mln CZK państwu dotkniętym pandemią koronawirusa. Wsparcie finansowe z budżetu Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach pomocy humanitarnej ma zostać skierowane do: Bośni i Hercegowiny, Ukrainy, Mołdawii, Gruzji i Kambodży. 10 mln CZK ze wskazanej kwoty będzie przeznaczony na dostawy przez czeskie firmy sprzętu medycznego w celu zwiększenia możliwości medycznych placówek lokalnych. Pozostałe 15 mln CZK zostanie rozdysponowane w formie darowizn w ramach bezpośrednich dostaw sprzętu do placówek medycznych wybranych przez czeskie ambasady za granicą.

Pomoc w transporcie obywateli UE. Od połowy marca 2020 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej zorganizowało szereg tzw. lotów repatriacyjnych, przygotowanych dla obywateli Czech pozostających poza granicami państwa. W ramach zrealizowanych lotów powrotnych do Czech z państw trzecich, m.in. z Egiptu, Hondurasu, Filipin, USA, Kanady, Tajlandii, Indii czy Wietnamu, umożliwiono powrót do Europy obywatelom UE oraz pozostałym państwom Europy. Ostatni tzw. lot repatriacyjny – z pasażerami z Australii i Nowej Zelandii przez Seul – wylądował 14 kwietnia w Pradze z 35 obywatelami państw europejskich na pokładzie. Poza pomocą przygotowaną w formie lotów 23 marca władze Czech zorganizowały również autobus ewakuacyjny do Rzymu, umożliwiając 41 osobom powrót do Włoch.

Zatrzymanie włoskich materiałów. W ramach działań podjętych przez władze Czech pojawiły się także kontrowersje. 17 marca w strefie przemysłowej w Lovosicach w kraju usteckim czeska policja dokonała przejęcia 680 tys. masek ochronnych oraz 28 tys. masek oddechowych z magazynów firmy oskarżonej o działania spekulacyjne dotyczące sprzedaży ochronnych materiałów medycznych. Działania podjęte przez czeską policję na zlecenie Ministerstwa Zdrowia w związku z zagrożeniem wywozu materiałów poza granicę państwa miały negatywne skutki wizerunkowe. W wyniku prowadzonego dochodzenia okazało się, że część przejętych środków (101 600 masek ochronnych) stanowiła dar Chińskiego Czerwonego Krzyża dla chińskiej społeczności we Włoszech. Władze Czech zadeklarowały zwrot do Włoch odpowiedniej liczby masek ochronnych, a następnie przekazały stronie włoskiej 110 tys. sztuk z własnych zapasów.

Materiały dla Czech. Pomimo pomocy udzielanej państwom europejskim potrzeby materiałowej Republiki Czeskiej niezmiennie utrzymują się na wysokim poziomie. Według ministra spraw wewnętrznych Czech Jana Hamáčka z Czeskiej Partii Socjaldemokratycznej (ČSSD) w Czechach zużywa się ok. 3 mln masek oddechowych i 20 mln masek ochronnych tygodniowo. Wykorzystywane w Czechach materiały ochronne importowane są głównie z Chin. Pierwszy samolot z chińskimi materiałami ochronnymi (1,1 mln maseczek), za które czeskie władze zapłaciły 75 mln CZK oraz 8 mln CZK za transport, wylądował 20 marca na lotnisku Václava Havla w Pradze. Łącznie zamówienia na pomoce medyczne oraz materiały ochronne z Chin zostały przez władze Czech wstępnie zaplanowane na trzy loty tygodniowo przez sześć kolejnych tygodni. Minister spraw wewnętrznych Jan Hamáček potwierdził, że jego departament do połowy kwietnia wydał łącznie 1,5 mld CZK na sprzęt ochronny, a kwota ta w kolejnych tygodniach miała ulec zwiększeniu do 3 mld CZK.

Poza realizacją chińskich zamówień Republika Czeska otrzymała 25 respiratorów płucnych oraz maski oddechowe i maski ochronne w ramach bezpłatnych działań pomocowych Tajwanu. 15 kwietnia w pałacu Wallensteina w Pradze przewodniczący Senatu Parlamentu Republiki Czeskiej Miloš Vystrčil i szef Tajwańskiego Biura Ekonomiczno-Kulturalnego Liang-Ruey Ke spotkali się w sprawie kolejnej przekazanej Czechom darowizny, zawierającej 63 tys. masek ochronnych. Pomoc humanitarna z Tajwanu spotkała się w Czechach z licznymi gestami wdzięczności, m.in. wśród polityków z Czeskiej Partii Piratów, TOP09 czy Obywatelskiej Partii Demokratycznej (ODS). Na stronie internetowej ODS poinformowano, że Tajwan przekazał Republice Czeskiej łącznie 800 tys. masek, a także intensywnie i bezinteresownie pracuje nad zapobieganiem rozprzestrzeniania się wirusa i prowadzi badania nad nim. Oficjalne podziękowania skierowane do tajwańskich władz opublikował również Jiří Drahoš, ubiegający się o fotel prezydenta w wyborach prezydenckich w 2018 r.

Republika Czeska uzyskała także pomoc z Wietnamu. 25 marca, w ramach specjalnego lotu „repatriacyjnego” z Hanoi do Pragi, przywieziono do Czech 10 tys. masek tkaninowych oraz 6,5 tys. sztuk ofiarowanych bezpośrednio czeskiej policji – przekazanych przez wietnamskie Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego.

Wnioski. Podjęte przez władze Republiki Czeskiej działania solidarnościowe z państwami UE oraz NATO w znacznym stopniu mają charakter wizerunkowy. Pomoc Czech dla Słowenii spotkała się z pozytywnym odbiorem wśród słoweńskich polityków. Swoje podziękowania wyrazili m.in. premier Słowenii Janez Janša (SDS) oraz czterej ministrowie powołanego w marcu 2020 r. centroprawicowego rządu, tj. minister obrony Matej Tonin z Nowej Słowenii (NSi), minister infrastruktury Jernej Vrtovec (NSi) oraz minister pracy, rodziny, spraw społecznych i równych szans Janez Ciglar Kralj (NSi). Pozytywny wizerunek Czech przedstawiono również w słoweńskich mediach, w tym publicznych (RTV Slovenia) oraz prywatnych stacjach telewizyjnych (Nova24TV).

Istotne znaczenie wizerunkowe uzyskała także pomoc przekazana aspirującej do członkostwa w UE Macedonii Północnej. Wiceminister ds. europejskich Macedonii Północnej Bujar Osmani określił czeską pomoc jako ważny dar, który pomoże Macedończykom lepiej poradzić sobie z koronawirusem. Jednocześnie wskazał na znaczenie solidarności tak w UE, jak i w NATO. W ostatnich latach istotnie wzrasta widoczność Czech oraz obecność czeskich działań w Północnej Macedonii, gdzie nieprzerwanie od 2016 r. stacjonuje czeski kontyngent policyjny. W ramach programu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych „pomoc na miejscu” Republika Czeska wsparła wzmocnienie systemu ochrony granic Macedonii Północnej kwotą ok. 100 mln CZK. W kwietniu 2019 r. Północną Macedonię odwiedził minister spraw wewnętrznych Czech Jan Hamáček (ČSSD), przekazując ówczesnemu ministrowi spraw wewnętrznych Macedonii Północnej Oliwierowi Spasowskiemu 25 mln CZK na rzecz wsparcia policji granicznej i wyspecjalizowanych jednostek zwalczających przemyt migrantów. W czerwcu 2019 r. wizytę w państwie złożył również premier Andrej Babiš (ANO), który podkreślił pełne wsparcie Republiki Czeskiej dla Macedonii Północnej w jej staraniach o przystąpienie do UE. Wsparcie Macedonii Północnej w walce z koronawirusem utrwala pozytywny wizerunek Czech jako istotnego macedońskiego partnera.

Zamówienia materiałów ochronnych z Chin uwydatniły podziały istniejące na czeskiej scenie politycznej i spowodowały krytykę rządu Andreja Babiša (ANO) przez czeską opozycję. Część czeskich polityków, np. prezydent Miloš Zeman, premier Andrej Babiš (ANO) czy minister spraw wewnętrznych Czech Jan Hamáček (ČSSD), określała transport sprzętu medycznego z Chin do Czech mianem pomocy. Wypowiedzi te wywołały szereg negatywnych reakcji ze strony partii opozycyjnych (Czeska Partia Piratów, TOP09, ODS), które wskazywały, że nie jest to pomoc humanitarna, lecz zwykły import towarów, którego cena będzie wzrastać wraz z kolejnymi dostawami. Miroslav Kalousek (TOP09), zarzucając Chinom biznesowe podejście w kwestii dostaw masek i innych materiałów medycznych, podkreślał, że Republika Czeska w połowie lutego wsparła Chiny, wysyłając tam – wraz ze Słowacją, Węgrami i Austrią – pomoc. Prezydent Pragi Zdeněk Hřib (Czeska Partia Piratów) porównał humanitarną pomoc Tajwanu z biznesowym podejściem Chin, wskazując, iż Chiny sprzedają sprzęt ochronny, co nie jest darem ani pomocą humanitarną. Będąca w opozycji do rządu Czeska Partia Piratów jest jednym z największych krytyków polityki jednych Chin na czeskiej scenie politycznej. Pomoc ze strony Tajwanu w obliczu pandemii koronawirusa staje się przez to istotnym argumentem politycznym dla czeskiej opozycji, który może stać się w przyszłości ważną częścią sporu na temat kierunków polityki zagranicznej Czech. W październiku 2019 r., w wyniku sporu dotyczącego skreślenia klauzuli uznania przez Pragę polityki jednych Chin, wypowiedziano partnerską umowę Pragi z Pekinem, co w efekcie przyczyniło się do ochłodzenia czesko-chińskich relacji. W styczniu 2020 r. prezydent Pragi Zdeněk Hřib oraz prezydent stolicy Tajwanu Ko Wen-je podpisali umowę partnerską dotyczącą współpracy gospodarczej, handlowej i kulturalnej między dwoma miastami.